

Brzezińska, Jadwiga

Kongres Historii Farmacji w Edynburgu

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 50/3-4, 330-339

2005

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika. Jednak w związku z problemami w finansowaniu jego zatrudnienia we Lwowie, w 1876 roku przeniósł się do nowo utworzonego Uniwersytetu Franciszka Józefa w Czerniowcach. Mimo bardzo skromnych warunków pracy, udało mu się zorganizować Katedrę Botaniki i Ogród Botaniczny. Tu też dokonał swego największego odkrycia, które przyniosło mu członkostwo w towarzystwach naukowych Austro-Węgier i Niemiec. Odkrył mianowicie plazmodesmy, które jako ścisłe połączenia międzykomórkowe przeczyły koncepcji całkowitej autonomii komórek. Poza tą pracą opublikował jeszcze kilka innych, ale żadna nie miała takiego znaczenia. Zmarł w 1905 roku w wieku 56 lat.

Przykład Tangla, ale i fakty z pozostałych referatów pozwalają sformułować jeden wniosek. Mimo rozwoju nauki i poprawy warunków pracy, pewne problemy pozostają dokładnie takie same. I uświadomienie tego jest oprócz danych historycznych możliwych do wykorzystania współcześnie pożytkiem z historii botaniki.

Kamil Kulpiński

Ogród Botaniczny

Uniwersytetu Jagiellońskiego

Kraków

KONGRES HISTORII FARMACJI W EDYNBURGU

Starodawne miasto Edynburg, stolica Szkocji, była w dniach 22–25 czerwca 2005 r. miejscem obrad 37 Międzynarodowego Kongresu Historii Farmacji. Kongresy takie organizuje Międzynarodowe Towarzystwo Historii Farmacji co 2 lata w innym kraju według ustalonego schematu programowego.

W Kongresie Historii Farmacji w Edynburgu, którego gospodarzem było Brytyjskie Towarzystwo Historii Farmacji, wzięły udział 252 osoby, wygłoszono 5 wykładów plenarnych i 75 doniesień naukowych, przedstawiono 12 posterów. Przez 3 dni referaty naukowe prezentowane były za pomocą nowoczesnych środków audiowizualnych równocześnie w 4 salach wykładowych w języku angielskim, francuskim, niemieckim i hiszpańskim.

Wieczór poprzedzający obrady Kongresu poświęcony był na koktajl powitalny. W sympatycznej atmosferze spotykali się i witali uczestnicy Kongresu, przybyli z różnych krajów i kontynentów, a mianowicie z Wielkiej Brytanii, Francji, Włoch, Niemiec, Norwegii, Szwecji, Finlandii, Holandii i Belgii, Danii, Grecji, Szwajcarii, Australii, Czech, Węgier, Polski, Rumunii, Litwy, Serbii i Chorwacji, w także z USA, Kanady, Australii, Nowej Zelandii, Nigerii, Argentyny i Japonii.

Otwarcie Kongresu czyli „Opening Ceremony” ma zawsze charakter bardzo uroczysty. W Edynburgu na podium pięknej sali konferencyjnej Uniwersytetu zasiedli: burmistrz miasta Edynburga Leslie Hinds, prezes Międzynarodowego

Towarzystwa Historii Farmacji prof. Francois Ledermann, prezes Międzynarodowej Akademii Historii Farmacji prof. Wolf-Dieter Müller – Jahnke, prezes Brytyjskiego Towarzystwa Historii Farmacji dr Stuard Anderson, prezes Szkockiego Oddziału Królewskiego Towarzystwa Farmaceutycznego Ms Angela Timoney, prezes Komitetu Organizacyjnego w Edynburgu dr Peter Worling. Wszystkie wymienione osoby serdecznie witały uczestników Kongresu, wyrażając radość ze spotkania w starym uniwersyteckim mieście Edynburgu, bogatym w tradycje naukowe i kulturalne. Dla polskich delegatów moment ten był szczególnie wzruszający, bo tu w Edynburgu w czasie II wojny światowej znajdował się polski Wydział Lekarski, który zorganizował prof. dr med. Antoni Jurasz.

Po wspólnym obiedzie w restauracji uniwersyteckiej dalsza część obrad odbywała się w innym budynku uniwersytetu „David Hume Tower”. Pierwszy wykład plenarny wygłosił John Hunt *Rozwój farmacji w Wielkiej Brytanii*.

Wieczorem na godz. 19.00 wszyscy uczestnicy Kongresu zaproszeni zostali na uroczyste posiedzenie Międzynarodowej Akademii Historii Farmacji. Odbyło się ono w pięknej sali konferencyjnej jednego z budynków kampusu uniwersyteckiego. Wieczór „akademicki” ma zawsze bardzo uroczysty charakter i specjalny ceremoniał. W pierwszych rzędach zasiedli członkowie Akademii Historii Farmacji, których zdobiły błękitne szarfy z medalem Akademii. Po powitaniu przez prezydenta Międzynarodowej Akademii Historii Farmacji Wolf-Dieter Müller-Jahnkego odbyła się ceremonia przyjęcia nowych członków Akademii, wręczenie nagród i medalu im Georga Urdanga, wygłoszenie referatu „akademickiego” przez dr Stuarda Andersona prezesa Brytyjskiego Towarzystwa Historii Farmacji. Następnie odbyły się występy Edynburskiego Zespołu Muzyczno – Tanecznego poświęcone muzyce i tańcom okresu renesansu. Piękne stroje tancerzy i cały koncert pozostaną na długo w pamięci. Kończącym punktem wieczoru „akademickiego” była odświeżona kolacja, połączona z degustacją szkockich trunków.

Polskich historyków farmacji reprezentowało na Międzynarodowym Kongresie Historii Farmacji w Edynburgu 6 osób, które przedstawiły 4 doniesienia naukowe oraz 2 postery. Szczególne zainteresowanie wzbudziły referaty Iwony Arabas i Wandy Grębeckiej z Instytutu Historii Nauki PAN w Warszawie pt. *Rośliny lecznicze we florze pogranicza*. Była to prezentacja nowego problemu badawczego podjętego w ramach programu finansowanego przez KBN. Dyskusja, która wywiązała się po referacie świadczyła o celowości podjęcia tych badań. Dla historyków farmacji była to bowiem zupełnie nowa problematyka, a szczególnie interesujące było wykazanie odrębności flory pogranicza Europy Wschodniej i Zachodniej. Nowatorstwo tego tematu zostało zauważone przez E.A. Varela z Aristotle University of Thessaloniki w Grecji.

Referentki omówiły badania pogranicza na przełomie XVIII i XIX w.

W czasie gdy w Europie ogrody botaniczne starały się gromadzić rośliny egzotyczne z różnych kontynentów, tereny Litwy, Polesia, Wołynia, i Podola pozostawały nieznane. Dopiero plany badawcze Szkoły Głównej Wielkiego Księstwa Litewskiego, następnie Uniwersytetu Wileńskiego i Liceum Krzemienieckiego pozwoliły na rozpoczęcie prac botanicznych na terenach pogranicza. Opis fizjograficzny tych terenów był więc możliwy dzięki pionierskim ekspedycjom. Rośliny lecznicze i ich zasięgi zostały opisane dzięki pracom badawczym Jana Fryderyka Wolfganga, S.B. Górskiego, Piotra Wagnera i Antoniego Andrzejewskiego, a systematyczne badania florystyczne tych terenów prowadzili uczeni: J.E. Gilbert, S.B. Jundziłł i W. Besser.

Omawiana przez prelegentki *Farmakopea* na potrzeby lecznictwa domowego przygotowana przez dr Płaskowskiego (zawierająca opis 81 roślin leczniczych) ułożona została jako „kalendarz kwiatowy”. Autor wybrał rośliny popularne występujące na całym polskim niżu, stosowane od bardzo dawna. Przeważnie zasięgi tych roślin były o wiele szersze niż ziemie polskie, a więc na pograniczu ich stanowiska były najbardziej typowe. Rzadkie rośliny ze stanowiskami na pograniczu nie weszły do kanonu powszechnie stosowanych roślin leczniczych. Poszukiwano roślin łatwo dostępnych, aby drogie i często fałszowane zioła, dla nas egzotyczne, mogły być zastąpione rodzinnymi o podobnym działaniu.

Jadwiga Brzezińska, sekretarz Zespołu Sekcji Historii Farmacji PTFarm, omówiła dwa niepublikowane dotąd przywileje wyłączności z XVII w. dla apteki w Kołobrzegu. Jej referat wzbudził ożywioną dyskusję. Zbigniew Bela, dyrektor Muzeum Farmacji w Krakowie, przedstawił opis chemicznego barometru, znaleziony w XIX – wiecznym manuale farmaceutycznym aptekarza Ryla z Krakowa. Anita Magowska, z Zakładu Historii Farmacji i Medycyny AM w Poznaniu, zaprezentowała referat pt. *Leczenie kobiecego ciała jako zjawisko kulturowe i polityczne*.

Poza tym polscy historycy farmacji zaprezentowali 2 postery. 1) Iwona Dymarczyk z Muzeum Farmacji w Krakowie przedstawiła temat pt. *Polski farmaceuta Mateusz Grabowski jako właściciel Galerii Sztuki w Londynie (1959–1975)*, 2) Anita Magowska natomiast zaprezentowała temat, opracowany na podstawie źródeł, uzyskanych przez prof. dr h. Witolda Włodzimierza Głowackiego pt. *Arsenał leków stosowanych we Lwowie na początku XVII w.* (według manualu pomocnika aptekarskiego Stanisława Kołaczkiwicza, który brał udział w wyprawie wojennej na Moskwę w 1606r.). Poster ten wyróżniał się nowoczesną grafiką, doskonałą kompozycją i dużą wartością dokumentacji unikalnych danych.

Kongresy Historii Farmacji stanowią okazję do podsumowania 2 – letniej działalności Międzynarodowego Towarzystwa Historii Farmacji, wyboru nowego zarządu, ustalenia gospodarzy kolejnych kongresów, omówieniu problemów tej dyscypliny nauki. W Edynburgu odbyło się, zgodnie ze statutem, posiedzenie

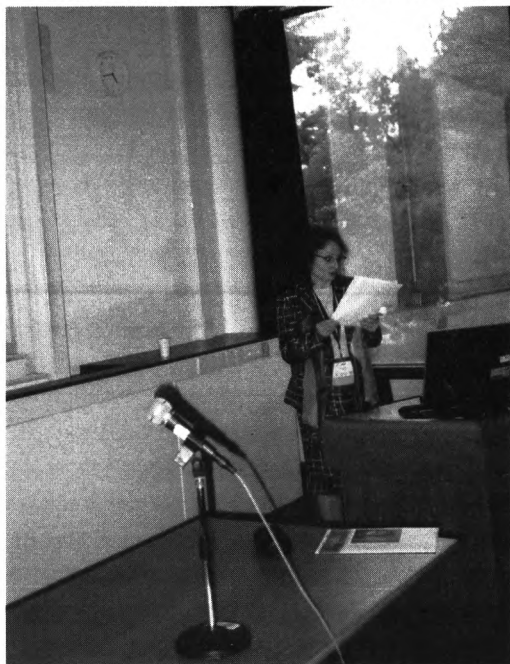
Ryc. 1. Zamek w Edynburgu. Fot. autorka.

Ryc. 2. Pałac Królewski w Edynburgu. Fot. autorka.

Ryc. 3. Posiedzenie Zarządu Międzynarodowego Towarzystwa Historii Farmacji w Edynburgu w dn. 22.06.2005. Od lewej: dr Axel Helmstaedter – sekretarz, dr Larissa Leibrock – Plehn – skarbnik, prof. dr Francois Ledermann – prezes. Fot. autorka.

Ryc. 4. Prelekcja na Międzynarodowym Kongresie Historii Farmacji w Edynburgu wygłasza dr Iwona Arabas z PAN w Warszawie. Fot. autorka.

Ryc. 5. Dr Jadwiga Brzezińska wygłasza referat na Międzynarodowym Kongresie Historii Farmacji w Edynburgu. Fot. autorka.

Ryc. 6. Referat na Międzynarodowym Kongresie Historii Farmacji w Edynburgu wygłasza doc. dr hab. Anita Magowska. Fot. autorka.

Ryc. 7. Taniec w wykonaniu Edynburskiego Zespołu Muzyki Dawnej. Fot. autorka.

Ryc. 8. W. Grębecka, J. Brzezińska i Christa Kletter (Austria). Fot. I. Arabas

Ryc. 9. Doc. dr hab. Wanda Grębecka z IHN PAN (Warszawa) w Królewskim Ogrodzie Botanicznym w Edynburgu. Fot. autorka.

Ryc. 10. Dr Iwona Arabas z z IHN PAN (Warszawa) w Królewskim Ogrodzie Botanicznym w Edynburgu. Fot. autorka.

prezydium, następnie delegatów wszystkich krajów oraz posiedzenie plenarne dla wszystkich. Delegatem Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego była Jadwiga Brzezińska, sekretarz Zespołu Sekcji Historii Farmacji. Dużym zainteresowaniem cieszyło się też forum dyskusyjne, zorganizowane przez Międzynarodowe Towarzystwo Historii Farmacji ostatniego dnia obrad, podczas którego zastanawiano się, jak zwiększyć zainteresowanie historią farmacji u młodego pokolenia farmaceutów.

W trakcie trwania Kongresu podczas przerw na kawę i herbatę była okazja do dyskusji indywidualnych z prelegatami. Streszczenia referatów, zamieszczone w oddzielnej broszurze, umożliwiały wstępne zapoznanie się z tematyką prelekcji i wybór odpowiedniej sali audytoryjnej.

Pilni słuchacze wykładów mieli mało czasu lub wcale na zapoznanie się z miastem i oferowanymi przez nie atrakcjami czy zabytkami. Edynburg posiada niezwykle malownicze położenie. Zbudowany jest na kilku wygasłych wulkanach i skalnych zboczach, a od północy ograniczony jest morzem. Centrum miasta dzieli się na dwie części: Stare i Nowe Miasto. Nad Starym Miastem góruje potężny zamek warowny, blisko którego (1 mila) usytuowany jest pałac królewski. Obie budowle stanowią wielką atrakcję dla turystów.

Edynburg posiada bardzo dawne tradycje. Już w VII w. był twierdzą załogi rzymskiej. Szkocja długo opierała się hegemonii angielskiej. Zawarta w 1603 r. unia personalna, a potem unia realna w 1707 r. włączyły Szkocję w państwowy organizm Królestwa Anglii. Swoją odrębność Szkoci manifestują w dziedzinie kulturowym.

Studencki campus, gdzie zakwaterowani byli wszyscy uczestnicy Kongresu, położony jest stóp pasma górskich skał bazaltowych. Do budynków uniwersyteckich, gdzie były wykłady i lunch – można było dojechać piętrowym autobusem (za 1 funta czyli 6, 15 zł) lub dojść pieszo w 15 minut.

Dużą atrakcją dla farmaceutów było zwiedzanie Królewskiego Ogrodu Botanicznego w Edynburgu. Obejmuje on olbrzymi teren, pięknie urządzonego w charakterze parku krajobrazowego. Podziw budzą stare drzewa, które mają setki lat. Nigdzie nie ma ławek, podobnie jak w innych parkach angielskich. Usiąść można tylko na murawie. Ogród Botaniczny w Edynburgu posiada olbrzymi kompleks 10 dużych oranżerii. Można tam oglądać wspaniałe orchidee, kaktusy, paprocie i egzotyczne drzewa. Dzieci i młodzież szkolna mają lekcje biologii w Ogrodzie Botanicznym.

Każdy z uczestników Kongresu został wyposażony w podręczną mapkę, aby nie zagubił się w krętych uliczkach Starego Miasta. Zakupy pamiątek i delikatnych kaszmirów oferowało Nowe Miasto. Szkocja przyjęła reformację w 1560 r. W Edynburgu jest tylko niewiele katolików i trudno znaleźć katolicki kościół św. Patryka przy ul. Cowgate. Większość licznych zabytkowych kościołów w stylu

romańskim zamieniono na Galerie Sztuki, centra informacji, urzędy czy restauracje. Św Małgorzata, królowa Szkocji z pocz. XII w., ze smutkiem temu się przygląda ze swej kaplicy na zamku.

Uniwersytet w Edynburgu założony został w 1583r. Właśnie w dniach trwania Kongresu miało miejsce uroczyste wręczanie dyplomów ukończenia studiów młodym absolwentom. Noszą oni wówczas czarne togi z dużym białym kołnierzem i paradują w tym stroju przez cały dzień, trzymając z dumą w ręku czerwona tubę z dokumentem ukończenia studiów. Pogoda okazała się łaskawa dla uczestników Kongresu. Tylko przez jeden dzień siał deszcz, a w pozostałe dni tygodnia świeciło słońce i było ciepło.

Podczas uroczystości zamknięcia Kongresu dokonano krótkiego podsumowania obrad, Gospodarze ufundowali nagrodę książkową za najładniejszy poster. Nagrodę tę otrzymała Anita Magowska z Poznania. Otrzymała ona wielkie i zasłużone brawa, gdy odbierała nagrodę na podium. Na zakończenie zaprezentowano krotki film o Seville, gdzie odbędzie się kolejny Kongres Historii Farmacji w 2007r. w dn. 19–22 września pod hasłem *Surowce i leki pochodzące z obu stron oceanu Atlantyckiego*.

Krótki pobyt w gościnnym Edynburgu na Międzynarodowym Kongresie Historii Farmacji pozostawił liczne przyjemne wrażenia, zacieśnił dawne kontakty naukowe i umożliwił nowe, zainspirował do podjęcia ciekawych tematów prac badawczych.

Jadwiga Brzezińska
Kołobrzeg

XIV SYMPOZJUM HISTORII FARMACJI – SŁOWACJA 2005

W dniach 2–3 maja 2005 r. odbyło się Polsko – Słowackie Sympozjum Historii Farmacji. Idea wspólnej konferencji naukowej z zakresu historii farmacji była kontynuacją wieloletniej współpracy naukowej farmaceutów Polski i Słowacji. Głównym inicjatorem konferencji był prof. dr hab. Michał H. Umbreit z Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej w Poznaniu, członek honorowy Słowackiego Towarzystwa Farmaceutycznego i laureat 3 medali Słowackiej Farmacji: medalu im. dr Jana Webera, nadanego przez Słowackie Towarzystwo Farmaceutyczne, medalu im. mgr farm Zuffego, nadanego przez Słowacką Naczelną Izbę Aptekarską oraz Medalu 50-lecia Wydziału Farmaceutycznego w Bratysławie. Trzeba wspomnieć, że sympatyczna współpraca ze Słowacką Farmacją opierała się m.in. na serdecznych więzach przyjaźni prof. dr hab. Michała H. Umbreita z prof. RNDr Josefem Cižmarikiem, prezesem Słowackiego Towarzystwa Farmaceutycznego, prezesem Słowackiej Naczelnej Izby Aptekar-